

M A G Y A R

ACADEMIAI ÉRTEŚÍTŐ.

IV. Év.

1843. DEC.

I. Sz.

E' lapok időről időre minden, az academiai gyűlésekben előforduló 's közzé tételre alkalmas tárgyakat, valamint az intézetet illető fontosabb hivatalos jelentéseket, közlik. — Kaphatók Eggenberger J. és fia academiai könyvtárusoknál 's általok a' két haza' minden hiteles könyvtárusainál.

KIS GYŰLÉS, DEC. 11. 1843.

Fáy András tisz. tag' helyettes elnöklete alatt

Jelen Kubinyi Ágoston tt. — Bajza, Balogh, Bugát, Döbrentei, Fogarasi, Győry, Kállay, Kiss, Luczenbacher, Szilasy, Sztrokay rr. tt. — Barabás, Bertha, Ferenczy, Garay, Kiss Ferencz, Kovács Mihály, Mátray, Széchy, Székács, Tasner, Török János, Waltherr, Wargha Istv. II. tt. — Schedel Ferencz titoknok, Lukács Móríciz helyettes segédjegyző.

— A' *könyvtár'* számára a' titoknok a) A' tudományok' *bajor kir. academiájától* bemutatta: 1. Abhandll. d. philosophisch-philologischen Classe d. kön. bayr. Akad. d. Wissenschaften. Dritten Bdes dritte Abthlg. München, 1843. — 2. Abhandll. d. historischen Classe . . . Dritten Bdes dritte Abthlg. U. ott 's akkor. — 3. Abhandll. d. mathematisch-physikalischen Classe . . . Dritten Bdes dritte Abthlg. U. ott 's akkor. — 4. Bulletin der kön. Akademie d. Wissenschaften. 1843. Nro 1—55.

b) A' *genfi természettudományi társaság'* részéről: Mémoires de la Société de physique et d'histoire naturelle de Genève. Tome neuvième. Genève et Paris, 1841—2.

c) A' *luccai örökös herczeg' Ó Fenségétől*: Memorie e documenti per servire all' Istoria del Principato Lucchese. Tomo I. II. III. 1. 2. IV. 1. 2. V. 2. 3. VII. VIII. IX. X. Lucca, 1813—41.

d) *Deáki Zsigmond Ittól*: 1. Atti della Reale Accademia Lucchese di scienze lettere ed arti. Tomo I—X. Lucca, 1821—40. — 2. Storia di Lucca, dalla sua origine fino al 1814. scritta dal Marchese Ant. Mazzarosa. 1. II. Lucca, 1833. — 3. Commentarii della rivo-

luzione francese dalla morte di Luigi XVI. fino al ristabilimento de' Borboni sul trono di Francia, scritti da Lazzaro Papi. Tomo I—VI. Lucca, 1830—31. — 4. Commentarij della rivoluzione francese della congregazione degli stati generali fino alla morte di Luigi XVI, scritti da L. Papi. Parte prima, tomo I. II. III. Bastia, 1836. — 5. Atti della reale Accademia Lucchese in morte di Lazzaro Papi. Lucca, 1835. —

e) Az *Elnök* ő exjától: Schematismus M. Principatus Transsilvaniae. Claudiop. 1843.

— *Ugyanaz* előterjeszté a' lefolyt szünnapok alatt készült *academiai kiadásokat*:

1. Tudománytár, X. XI. füzet.

2. Magyar helyesírás és szóragasztás' főbb szabályai. Hetedik kiadás.

3. Magyar szókötés' főbb szabályai. A' m. tud. társaság' külön használatára.

4. Törvénytudományi Műszótár.

5. Német- magyar Zsebszótár. Első és második füzet.

— Örömmel értette az ülés *Szemere Bertalan* Itnak Pozsonyb. oct. 14. költ leveléből azon hírt, hogy ns Marmaros vgye' rendei valamennyi, a' m. tud. társaság' által kiadott munkák' megvételét elrendelték.

— Olvstatott *Szilágyi István* szalontai tanítónak, Szalontán, oct. 19. k. levele, mellyben az író jelenti, hogy az academia által a' múlt nagy gyűlésen harmad rangunak talált 's dicséretre méltatott *Zrinyi* című drámai pályamunka az ő tollából folyt.

— Olvstatott *Taubner Károly* It.nak Milanóban, oct. 31. költ levele, mellyben az academia által másod rangunak talált és szinte dicséretre méltatott illy jeligéű *mathematicai pályamunkának* „*illi robur et aes triplex Circa pectus erat*“ szerzőjének magát vallja. Egyszersmind jelentvén, hogy mostani helyzetében mint lombard-velencei cs. k. ev. tábori pap, mind a' nevezett tartományokban, mind más olasz városokban és Dalmátországban is meg-megfordul, 's kész a' t. társaságnak netalán leendő megbízásait teljesíteni: felszólítani rendeltetett, hogy az általa meglátogatandó városok' könyvtáraiban, különösen pedig a' dalmát városok' és klastromok' könyv-és levéltáraiban netalán létező kéziratokra és oklevelekre figyelemmel lenne, 's azokról az academiát a' maga ideiben tudósítaná.

— Szives tudomásul szolgált *Koross Mihály* bátyai plebánus' nov. 1. költ levele, mellyben a' magyar nyelvnek Bátya helység' rácz ajku lakosai közt általa 1820-tól fogva milly sikerrel lett ter-

jesztéséről hirt ad, 's egy a' sz. misének magyar nyelven tartásáról szóló cikkelyt terjeszt elő, melly az irományok közé tétetni rendeltetett.

— Köszönettel vétetett *Nagyvendégi Elek* kegyes oskolai prof. szóküldeménye, melly leginkább *Pozsony vmegyei tájszókából* áll.

— *A' Tudománytárba* elfogadtatott: *Hazánk' Kárpátnak természet tudományi leírása Fizer Istvántól.*

— Egy illy czimű kézirat „Erdélyi Méhészet” vizsgálat a' á bocsátatott.

— Néhány a' nagy gyűlés által előkészítés végett a' kis gyűlések eleibe utasított tárgy felvételvén, különösen az Évkönyvek, továbbá a' Tudománytár' célirányosb elrendelése 's egy magyar kézi szótár terve iránt, javaslatok' kidolgozására küldöttségek neveztettek.

KIS GYÜLÉS, DEC. 18. 1843.

Schedius Lajos tiszt. tag' helyettes elnöklete alatt

Jelen Kubinyi Ágoston tt. — Bajza, Balogh, Bugát, Döbrentei, Fogarasi, Gebhardt, Györy, Kállay, Kiss, Szemere, Szilasy, Sztrokay, Vállas, Vörösmarty rr. tt. — Barabás, Bertha, Erdélyi, Kiss F., Kovács M., Nagy Ign. Tasner, Waltherr ll. tt. — Schedel . titoknok. Lukács L. helyettes segédjegyző.

SCHEDEL FERENCZ tit. a' szószéken,

a' következő előadással indítványozott egy *magyar nyelvjárastan'* eszközlését:

A' magyar dialectusokra — *nyelvjárásokra* mint Zseb-szótárunk nevezi — ohajtom ma a' Tek. Társaság' figyelmét függeszteni. Tudós férfiak előtt szólok, 's azért fel vagyok mentve a' tárgy' fontosságának mutogatására kifejteni, mennyire elégtelen minden nyelvvizsgálat, mennyire tökéletlen és lézagos minden ebbeli eredmény a' külön nyelvjárások' ismer-

rete nélkül; mi tömérdek kérdés marad feloldatlan, melyre hol egy, hol más nyelvjárás nyújt felvilágosítást; sőt mikép a' nyelv' fejlődési folyamat is, 's belső változásai' folytonosságát csak egy teljes nyelvjárás-isme' segedelmével lehet kimutatni. Ki előtt ismeretlenek Grimmnek a' német nyelv' szerkezete' történeti kifejtése körül tett fáradozásai, 's ki nem tapasztalta hogy a' tájbeszédék', sőt, az idők' múltával külön nyelvekké eltért nyelvjárások', t. i. a' hollandi, a' flamm, a' dán, sőt az angol és svéd nyelvek' tekintetbe vétele is tette őt azon karba, hogy nyelvének ősi maradványait megérthesse, formáinak miképen eredezéseit kimutathassa, 's így annak, mint az az irodalom által megállapított, teljes megértését eszközölhette. Tudjuk melly segedelmére volt Révainak, a' magyar nyelvtudomány' valóságos atyjának, az a' korlátolt ismeret is, mellyet a' palócz nyelvjárásról bírt, mind nyelvünk' legrégebb emlékei' megértése, mind némelley nyelvtani formák' magyarázása körül. Érezte a' tárgy' fontosságát már ezelőtt közel harmincz évvel a' Marczibányi-intézet is, 's jutalomtétellel igyekezett a' nyelvbarátok' figyelmét feleleszteni; érezte végre a' T. Társaság is, midőn tagjait nem tagjait tájszók és szólások' gyűjtésére szólította fel: mert ezek csakugyan egyik részét teszik a' nyelvjárások' sajátságainak; érezte, midőn 1836-ban Moldvába utazó Gegő Eleket e' részben utasította is; 's voltak egyes hazafiak, kik részint a' Tud. Gyben ismertettek egy vagy más nyelvjárást, részint a' T. Társasághoz intézett közlésekben. Itt van már most ideje, Tek. Társaság, hogy miután nyelvünknek más *nyelvekkeli* összehasonlításáról gondoskodtunk már, a' sokkal közelebb fekvő nyelvjárásokat is egész terjedelmök szerint figyelembe vegyük, és mind azon adatok' egybegyűjtéséről tegyünk, mellyek szükségesek, hogy lehetőleg kimerítő képét adjuk valamennyi fő és fiók nyelvjárásinknak, hogy azon befolyásokat nyomozhassuk, mik képezésökre hatottak, 's ezek által mind nyelvtanunknak 's nyelvünk' történetének egy eddig sajnosan nélkülözött

forrását megnyissuk, mint a' nagy szótár' előkészületeit is a' legszükségesebbek' egyikével kiegészítsük.

Mikép legyen ez eszközölhető, annak módját a' T. T. bölcsesége legjobban fogja meghatározni; én csak azon végre vagyok bátor.ehbeli indítványomat a' T. T. elébe terjeszteni, hogy általa a' tanácskozásnak alagot (substratumot) nyújtsak.

Egy választmányt kellene kiküldeni, melly mind azon pontokat jegyezné össze bizonyos rendben, mellyek a' nyelv-járások' kérdése körül, eddigi tökéletlen ismereteink' útmutatása mellett, előfordulhatnak. Ilyenek lennének pedig

1. a' *kiejtést* illetőleg:

a) ennek *általános jelleme*, melly hol pattogós, hol folyó, hol kemény, hol lágy, hol sebes, hol huzódó, hol tiszta, hangzó 's határozott, hol rest, kifejezetlen, tompa.

b) Az egyes *önhangzók' kiejtése'* módja, melly szerint bizonyos hangzók majd nyíltan, majd zártan, majd kereken, majd élesen, majd röviden, majd megnyújtva hangzanak, péld. *á* helyett *aa* hallik, mint Gömörben; *a* helyett rövid *á*, mint Nógrádban; az *e* helyett sok szóban *é* péld. ver, lel, nyer, helyett vér, nyér, lél (Debreczenben); az *e* helyett *ë*: vörös (palóczok); ismét az *ë* helyett *ö*, mint Dunántul több vidéken, 's Tiszaalján Szögeden; az *é* helyett *í*'s *í* helyett *é*, szép: szíp, tekint: teként (Mátyus' földén péld.); az *o* helyett *ó*: vólt, hólt; az *u* helyett *ú*: mútat (Erdélyben); *ó*, *ő* helyett *u*, *ú*, *ü*, *ú*: péld. a' lehető 's távolító ragokban *tól*, *től* helyett: *rul*, *rül*; *ö* helyett *e*, péld. *essze*, *tekél*: *össze*, *tökél* helyett *Szeged* körül, stb. Más vidékek bizonyos hangzók elébe *v*. után más hangzókat szúrnak, péld. az *á* elébe *u-t*: *huáz* (palóczok), az *é* elébe *i-t*: *ién*, *iédes*, az *ó*, *ő* elébe *u-t*, *ü-t*: *juó*, *kuóro*, *szüöllő*, mint Vasban, Sopronban; stb stb.

c) Bizonyos *mássalhangzók'* kiejtése módja, melly szerint némeltyek meglágyítatnak, 's így a' *d*, *ly*, *n*, *t* úgy hangzanak mint *gy*, *j*, *ny*, *ty*: *gyiák* (diák, a' palóczoknál), *mej* (mely h. Tiszántul); *alunnyi*, *Petyi*, *vetyi* (palóczosan); vagy

viszont némelly mássalhangzók keményekkel cseréltetnek fel: *gy* *d*-vel, *j* *gy*-vel jön: *gyün*; jártó, gyártó; továbbá *a'* sisegők sziszegőkkel: sok, csak: szok, csak (*a'* csángóknál) stb.

d) Bizonyos mássalhangzók' összeolvadása másokkal: tarló, talló, padló, palló.

e) Ismét *a'* mássalhangzók'nak önhangzókkal felcserélése; péld. midőn az *l*, hangzó után, *a'* szótag' hangjelleméhez képest *u* vagy *ü*-vé lesz: sivaukodik, emberveü, bou böü: ból, ből helyett, fő, ee: föl el helyett stb; így az *r* is: akkou, tízseü = akkor, tízser.

f) Mássalhangzók' kihagyása *a'* szók' elején: egette, eglöte: megette meglöte helyett (Zalában); ászló, álog, acskó, zászló stb helyett (Somogy); azok' közepén: nekül, óta, vót: nélkül, olta, volt helyett; azok', végén: házho, kerthö stb.

g) Mássalhangzók' kettőzése: mint ekképpen, tanítani, tiltanni, házbann, szállani, beszélteni.

h) Önhangzók' elő-, közbe v. utántétele: istrázsa, soróf, méhe stb.

2. *A'* nyelvtani formákat illetőleg:

a) minden sajátosságai *a'* névragozásnak, péld. egy vidék *j* segéd betűvel toldja az egy birtok' ragát, más nem; némelly helyt az egy birtok' harmadik személye *e* helyett *i*, péld. rendi, szereteti; annak többese, szinte *a'* harmadik személyben, *ek*, másutt *ök*, másutt *uk* és *ük*; *a'* többes' elseje *ank enk*, lovauk, rétenk (Somogyban); *a'* mutató ül, ül majd hosszú majd rövid; *a'* segítő *val vel* néhol épségben marad, kenyérvél péld.; másutt *vá*, *vé-vá* lesz; *a'* birtokos *é* nem mindenütt nyújtja meg az előtte álló rövid hangzót: almaé, elmeé (*a'* palóczok közt); továbbá *a'* hangrendszertőlí eltérések: *a'* tulajdonító *nek* nem mindenütt változik mélylyé mély törzsök után: álonnek mondatik Göcsejben; háromszer' stb.

b) az igeragozás' sajátosságai, melly szerint péld. *a'* mutató mód' jelen idei egyes harmadik személyében *a'* határozott formában *a'* mély hangok is *a'* magas hangok' szabályát követik, 's *e'* szerint Gömör, Torna, de Somogy, Solt vár-

megyékben is hallik : adi, mondi : adja, mondja helyett ; másutt meg ugyan azon *ja* gya-ként hangzik : vár-gya vár-ja helyett ; továbbá némelly vidékeken maiglan fenmaradt az élet' nyelvében is a' második személybeli *sz* a' sziszegők után is, mint Vashan : ássz, véssz, keressz ; másutt, péld. Zemplényben, nem sziszegők után is hallik az *ol öl* rag, péld. járol, írol ; 's viszont az íkes igék után *sz* : sivalkods, gondolkods. Néhatt a' szabályhagyó ragozás szabályosan ejtetik : üttem, süttem ; és tevett, vivett, evettem, ivottam. Ide tartozik a' debreczeni nyelvjárás' azon sajátága, mi szerint a' jövő időt megnyújtja : ánd, énd, 's a' *j* előszeretete miatt az illy formák : lejénd, vejénd, Feljegyzendő lenne azon mód is, mi szerint némelly vidékek a' szenvedőt állandóan *ódik ódik*-kel formálják, vagy a' szenvedő-képzőt megkettőzik : *attatik, ettetik*. Némelly különöségek is ide tartoznak, midőn péld. az erdélyiek az állapot-jegyzőt *t*-vel alkotják, erre nézt : nézve helyett.

c) a' *képzőkben* előforduló eltérések, különösen az *ül, ül, üt*, mellyek Dunántúl péld. röviden hangzanak, *it*-ben pedig a' *t* is megkettőztetik : tanítatik ; az *att* képzőnek *vá*-va felcserélése Debreczen körül : miá (miatt). Ide tartozik némelly vidékeken a' toldásokra való hajlam : péld. aztatot, ezte-tet, megintelenég, valamintéségesen, mik részt a' sebes nyelv', részt a' lassu ész' szüleményei.

d) A' névelő és *a' e'* mutató névmások' külön formái, miszerint azok hol röviden, azaz a' reájok következő mássalhangzó' megkettőzése nélkül mondatnak ki, mint péld. Dunán túl 's Erdélyben, hol még a' ragozásban és öszvetételben sincs nyoma a' kettőzésnek : avagy, aval, ehol (az ehun, ihun, ihol, íme' ama', eme', országosan egy mássalhangzóval ejtetnek) ; ekép stb ; hol ismét állandóan *z*-vel fordulnak elő mássalhangzó előtt is. De van tájbeli különbség az avval avvá, azzal azzá-ra nézve is.

3. Bizonyos *formák' előszeretete*, péld. némelly vidékek a' nevekben szeretik a' kicsinyítő formát, mint a' losonezi és egyéb tájak ; néhatt a' múlt idő majd soha sem hallik, haucta

csak a' félmúlt, mint Erdélyben, Magyarországhban az ellenkező tapasztaltatik; némelly tájak, mint a' debreczeni, az összetett igeformákat szeretik: mondta *vala, volt, legyen*; más, a' dunántuli, a' segédes jövendőt: látni *fogok*.

4. *Szókötési sajátságok*, mint a' győri vidéken: favágni, szállókapálni, rétkaszálni (a' háztűznézni országos).

5. Az *idegen szók*, 's azon mód mely szerint azok megmagyarítatnak. Végre

6. A' *tájszók*, de mellyek már külön munkáldokás' tárgyaul szolgáltak a' T. Társaságnak.

Azokból, miket itt érintettem inkább mint előadtam, bizonyos, hogy a' magyar nyelvnek dialectusai vannak, miket némelyek egészen tagadnak, mint Verseyhy; némellyek két főt állítanak: Révai régít (palócot) és újat, Gáti István tudósokét és írástudatlanokét, mind kettő némelly alosztályokkal; Szeder három: író, közönséges és palóc nyelvjárást; de mind Révai szól dunai és tiszai nyelvjárásról, mind Gáti, ki székely és görgői dialectust is ösmer; Szeder pedig az általa úgy nevezett közönséges dialectus' határait 's jellemét nem vázolja. Ha dialectus v. nyelvjárás alatt számos kiejtési és nyelvtani sajátságok' összeségét értjük, mellyek összeségként, azaz így együtt, bizonyos vidékeket nyelv' dolgában határozottan elválasztanak más vidékek, nyelvtől, 's arra olly bizonyos saját bélyeget ruháznak, melly azt minden mástól megkülönböztethetővé 's megismerhetővé teszi: egy csak futólagos körütekintés után is a' hazában kénytelenek leszünk megvallani, hogy *nem kevés nyelvjárás* létezik. Avvagy nem különbözik-e első fülre mindjárt a' székely az erdélyi magyartól, a' debreczeni a' szeptiditől, a' borsodi a' dunántulitól, a' vágvidéki a' göcsejítől, a' nógrádi magyar a' barkótól, a' hiences a' marczalitól, a' csángó 's a' palócz mindnyájától? stb. Valóban a' magyar nyelv gazdag azon változatokban, mellyeket nyelvjárásnak nevezünk, 's gazdag mert nyelv, nem csak könyvekben tengő, hanem élő organismus, melly ezer külön befolyásnak, lélektani, physicalai, ethnographiaiaknak kitéve, ezekre visszahat, 's így vál-

tozatokat hoz elő, mik épen életének jelei. Nyelvjárás nélkül csak holt nyelv maradhat, vagy melly egy helyre összeszerült kisdied törzsök által beszéltetik.

A' szükséges előkészületekhez fog pedig tartozni bizonyos *nyelvtartományok s nyelvmegyék*, azaz fő és fiók dialectusok' felállítására, mellyeknek határai 's főhelyei eddigi ismeretünk szerint kitűzetvén, vezetni foghatják a' T. Társaságot mind a' kérdéseknek a' külön vidékekhez alkalmazásában, mind a' felszólítandók' választásában.

Távol vagyok tőle, hogy illy *nyelvtartományok'* s *nyelvmegyék'* korrajzait vázolni merném, kevesbbé ismerem saját tapasztalásomból a' hazát: mert, megvallom, időnkénti rándulásim' alkalmával, fájdalom, nem figyelmeztem eléggé e' tárgyra, melly most előttem egész roppant becsében áll. Mindazonáltal e' bár elégtelen ismereteim mellett kísérletet teszek abban is, ismét csak alagot kívánván nyújtani új és helyesb combinatióknak. A' melly nyelvjárásokat gondolok felállíthatóknak, a' következők:

1. A' *csángó*, Moldvában és Besszarábiában, mellyre az oláh nyelvnek lehetett befolyása. Adott róla bővebb tudósítást Gegő Elek társunk az academiához 1837-ben intézett tudósításában. Maga a' hangzók' kiejtése, párosítva a' sisegőknek sziszegökké változtatásával, olly saját bélyegűvé tesz a' csángó beszédet, hogy nem csak a' székelytől különböző nyelvjárásnak, de magát e' népet saját magyar törzsök' ivadékanak kell ismernünk.

2. A' *székely*, melly az egész Székelyföldön 's némi változással a' Barczaságon is divik. Néhány észrevételt róla Gáti ad pályairatában 's Kőváry Székelyhonában; legtöbbet az academiához érkezett Lakos-féle közlemények.

3. Az *erdélyi*, Erdély' magyar vmegyéiben; az erdélyi írók által a' könyvnyelvbe is átvitetett, sőt Szász Károlyban a' maga grammaticusát is feltalálta.

4. A' *tiszántuli*, főhelye Debreczen; mely a' XVI-d. század óta a' könyvnyelvre legtöbbet hatott, 's újabb időkben ez 's a' debreczeni nagyobb kisebb grammaticák által az életre is.

5. A' *szegedi*, mely Szeged' vidékére szorítkozik. Dugonics e' nyelvjáráson írta számos és egykor igen népszerű munkáit, de követőkre nem talált.

6. A' *barkó* Gömörben; melyet éjszaki palócznak is nevezhetni. Ismertetéek B. S. (Balog Sámuel?) és Hollók Imre az academiához küldött közleményében (Ttár).

7. A' közép vagy szorosan úgy nevezett *palóc* Nógrád, Gömör, Borsod és Heves' összeszögellő hegyes tájain. Legrégibb emléke a' két halotti megszólítás a' XII. századból. Ismertették Szeder Fábán és Szabó István, ki homéri fordításában irodalmi használatát is megkísérettette; a' nyelvtanban Réva nagy sikerrel használta.

8. A' *nógrádi*, melyre a' tót befolyás érezhető.

9. A' *nyitrai* és *mátyusföldi*.

10. A' *hiences* Sopronban, Vasban, melyre a' német (és vend?) nyelv folyt be.

11. A' *dunántuli*, mely az újabb időben kezdett az írói nyelvre hatni, 's mellynek külön alágai, az *őrési*, *marczali*, *ormánsági*, *baranyai* és *tolnai* szócéjtések. Inkább tér el tőlök

12. A' *göcseji* Zalában, melyet déli palócznak is nevezhetni, 's mellyről Pländer F. értekezett.

A' *borsodi*, mely, a' mennyiben a' legszebb, legtisztább; eghangzatosb magyar beszédet állítja elő, 's az írói nyelvhez részint legközelebb áll, részint azzal összefoly, sajátlag nem nyelvjárás, hanem magát a' tiszta magyarságot mutatja.

Az írói vagy helyesben *könyvnyelvet*, valamint a' keletkezésben lévő *fővárosi* magyar beszédet, mely eddig csak egy két színész' ajkain szólalt meg nyilván, 's magánkörökben is még csak kevesektől hallható, szinte nem lehet dialectusnak nevezni, mert a' dialectus mindig bizonyos példánytól eltávozást mutat; a' könyvnyelv pedig, 's az melly maholnap a' szép társaságok' életnyelve leszen, épen abban áll, hogy

mellőzve minden vidékiséget, nyelvünknek minden dialectusaiból tudományosan elvont eszményét igyekszik megtestesíteni.

Fel levén ezek szerint téve mind azon kérdések, mik a' külön nyelvjárásokra nézve állíthatnak; 's meg levén állítva körrajzai, egy, a' külön nyelvjárásokat mutató nyelvabrosznak: felszólítandók lennének a' társaság' tagjai mindnyájan, a' helybeliek úgy mint a' vidékiek, hogy a' mit saját tapasztalásokból vagy biztos kútfőből felelhetnek, azt minél részletesebben, minél bővebben 's minél számosabb példákkal felvilágosítva, jegyezzék össze, állandó tekintettel a' nyelvjárások' geographiai elterjedésére 's ethnographiai érintkezéseikre; azon kívül pedig minden vidékeken, mellyek nyelvtankéntben bármelly kised figyelemre méltók, társaságon kívüli hazafiak' leginkább papok és orvosok, kik a' nép közt forganak 's aránylag több kiképzéssel bírnak másoknál, lennének felkérendők, hogy a' nyelvet a' velök közlendő utasítás szerint figyelmök' tárgyává tevén, fél vagy legfeljebb egy év alatt, eredményeiket beküldnék.

Illy és ennyi anyag azon állapotba teendő a' T. Társaságot, hogy egy, illyesekben jártas, azokban kedvöket találó 's azért szeretettel dolgozó tagokból összeállítandó választmány által a' nemzetet olly magyar dialectológiával ajándékozhassa meg, melly nyelvtanunknak, nyelvtörténetünknek és szótárunknak roppant kútfőül, az academiának pedig egyik legszebb dicsőségére szolgáland.

Az ülés hosszab vitatkozás után, mellyközben majd a' dialectusok' létezése nyelvünkben, majd a' létezők' nyelvtani fontossága egyes szőlők által kérdésbe vétetett, az indítvány elvileg elfogadtatott, 's az indítványozón kívül Bugát, Döbrentei, Fogarasi és Vörösmarty rr. ttből álló küldöttség nevezetett, hogy a' teendők iránt javaslatot terjeszzen elő.

— Élénk öröm és hála kifejezés' tárgya lett a' fens. főhg-nádor-pártfogónak a' m. másod-elölülőhöz intézett következő kegyes levele:

„Nagyságos Gróf Úr! Ó cs. k. Felsege tekintetbe vevén azon dicsérő ajánlást, mellyre a' magyar tudós társaság, a' finn családbeli nyelvek' megtanulása, 's a' magyar nemzeti nyelv' rokonságai' nyomozásában Svéd és Oroszországokban mulató, 's jelenleg Sz. Péter' várában tartózkodó Reguly Antalt f. évi bőjtelő hava' 28. költ felterjesztése által méltatá, 's mellyhez az én ajánlásom is járult, mult hó' 24. költ legfensőbb határozata szerint, a' nevezett nyelvbuvárnak célja' könnyebb elérése' tekintetéből egy ezer p. frtot kegyelmesen kirendelni, 's ennek kézhez szolgáltatását az illető követség' utján elintézni méltóztatott.

Melly legkegyelmesebb határozatról Nagyságodat mint a' fenn említett tudós társaság' Al-Elnökét azon hozzáadással véltem ezennel tudósítani: hogy a' nevezett nyelvbuvár már ez előtt ajánlva lévén az orosz kormány' védelmébe, a' tudományos segéd eszközök' használata eddig is előtte nyitva állott, minek tanuságául eddigleni működései is szolgálhatnak.

Egyébiránt különös hajlandósággal vagyok Nagyságodnak Pozsony, sz. András h. 25. 1843. szíves jóakarója *József Nádor Ispán m. k.*

A' m. másod-elnök kéretni rendeltetett, hogy addig is, míg az igazgatóság e' tárgyban intézkednék, a' kis gyűlés' forró háláját a' Pártfogó' Ő Fenségének, kegyes közbenjárásáért, kifejezni méltóztatnék.

— Előadattak *Verbőczy István Hármas könyve'* fordításáról a' vizsgáló küldöttség' tagjainak észrevételei, 's azok a' fordító bizottsággal használat végett közölni, 's a' vég átnézés' megtörténtével a' munka sajtó alá adatni rendeltetett.

— A' *titoknok* a' következő ajándék könyveket mutatta be az illetők' részéről:

Edvi Illés Pál Itól: Agenda... egyházi cánoninkkal együtt. Samaria, 1650 — Halálhoz való lelki készület. — Aristophanis Nubes. Ed. G. Hermanni. Lips. 1799.

Jászay Pál rtól*: A' sz. kir. városok' szavazatjoga országgyűléseken. Pest, 1843.

B. Kemény Zsigmond és Kriza János. II. tt-től*: Szentiványi Mihály' Munkái. Első kötet. Kolosvár, 1843.

Kis János rtól*: Soproni Estvék. Ötödik füzet. Sopron, 1844.

Krajner Imre Ittől*: A' magyar nemes jószág' természete Verböczy' koráig, tekintettel a' külföldi jogokra. Pest, 1843.

Kubinyi Agoston Ittől*: Bucsubeszéd a' m. orvosok és természetvizsgálók 1842... Beszterczén tartott köz gyűlésén. Besztercebánya. — Továbbá: Gyászbeszédék mellyek néhai Szandai Sréter János Nógrád megyei alispán' hamvai felett tartattak. Pest, 1842. — A' nógrádi nemzeti intézet' alaprajza. 1833. Pest.

Nagy Ignác Ittől*: Szinmütár, 47. és 48. füzete. Buda, 1843. — Torzképek, 2. köt. Buda, 1844.

Vállas Antal rtól*: Magyarország' foldabrosza, féleven.

Balassa János proftól*: Székfoglaló beszéd, 1843.

Csécsei Imre proftól*: Földünk 's néhány nevezetesb ásvány természetrajza. Második kiad. Kecskemét, 1843.

Gyarmati Jánostól*: Vallásbarát. Első évfolyam Pest, 1843.

Horovicz Fülöp től: Conr. Gessneri de raris et admirandis herbis. Tiguri, 1555. — Jo. Severini Tentamen Zoologiae Hung. Poson. 1799. — Recensio obs. min. provinc. S. Joan. a Capistr. per Hung. Austr. inf. et Slav. extensae pro a. 1830. Budae. — Synoptico-memorialis catalogus obs. min. provinciae S. Joan. a Capistr. olim Bosnae Argentinae, a dimidio seculi XIII. usque recentem aetatem. Budae, 1823.

Keszter Agoston proftól*: Magyar Nyelvtan. Szombathely, 1843.

Neumann óbudai zsidó tanítótól: A' magyarok' története, Buda, 1844. m. és német nyelven. — Zwei Lehrcurse f. d. ersten Unterricht im Ungarisch u. Deutschlesen. Buda, 1842. —

Szabó Imre áld. paptól*: Örangyal. Vallási Almanach 1844. Pest.

Székely Mózes proftól*: Észtan, kezdők' számára. Kolosv. 1843.

Tárkányi Bélától: A' mennycságról.

Az illető szerzetektől: Familiae clerici. regul. scholar. piar. provinciae Hung. et Transilvaniae 1844. és: Schematismus almae provinciae S. Salvatoris in Hung. ord. min. S. P. Francisci strict. obs. 1844.

— A' *kézirattárba*: Péczely József rtől egy zsidó móringlevelet kéziratban.

